

KERKELIJK LEVEN.

Dankbaar, niet voldaan.

Hooggeachte Hoofdredacteur van „De Heraut“.

De woorden boven dit artikel roepen door hun voortuwend klank als vanzelf herinneringen op. Meer dan eens werd door Uw Vader in hetzelfde blad, waarin Gij mij van antwoord hebt willen dienen, de eindindruk van een persdiscussie in die korte, doch kernachtige uitdrukking samengevat. Laat ook mij thans hiermee mijn totaalindruk, welke Uw repliek op mij maakt, mogen weergeven.

Volgde ik de methode, waarnaar de „N. R. Ct.“ en het „Alg. Handelsblad“ Uw artikelen aan mijn adres hebben verslagen, dan had ik de kous tussen „dankbaar“ en „niet voldaan“.

Met zeldzame eenzijdigheid, welke grenst aan een onbeschaamdheid, die op de lichtgeloovigheid van een eigenaardig lezerspubliek schijnt berekend, hebben zij de punten, waarop Gij mijn bede om een vijfvoudig corrigendum gehoor hebt willen geven alsook de kritiek, welke Gij op mijn geachten opponent meende te moeten oefenen, zooveel mogelijk weggemoffeld.

Het „Alg. Handelsblad“ dicht U dezelfde houding jegens mij toe als Dr. Bronsveld indertijd tegenover Uw Vader innam. Het schrijft met een voorhoofd, dat weigert om schaamrood te worden: „de „bede om een vijfvoudig corrigendum“ van prof. Hepp wijst hij natuurlijk (spatiëring van mij, H.) af“. Het meldt in een sensationeel hoofdje: „Prof. Kuyper leest zijn collega de les“. De „N. R. Ct.“ doet er natuurlijk nog een schepje op, prijst Uw volkomen zuiver standpunt en zegt, dat „prof. Hepp hier naar den hoek gestuurd wordt, waar hij tot zelfbezinning en inkeer mag komen“.

Wanneer ik op dezelfde manier te werk ging en buiten rekening liet wat mij in Uw schrijven tegenviel, hoe zou ik dit stuk kunnen doen druipen van enkel dankbaarheid.

En omgekeerd, wanneer ik uitschakelde wat mij voldoening schonk, zou onvoldaanheid het woord alleen hebben.

Doch daarmee zou ik Uw antwoord geen recht laten weervaren.

Die liberale bladen hebben ons onbedoeld een kijkje gegund in eigen kring.

Daar schijnt het geen ongewoon verschijnsel te zijn, dat de eene collega den anderen afdroegt.

Anders zou men immers wel weten, dat het niets voor U is om een collega, zij het ook een jongeren, „de les te lezen“ en „naar den hoek te sturen“, waar hij tot zelfbezinning en inkeer mag komen“.

En evenzeer dat het niets voor mij is om mij door een collega, al draag ik hem nog zulk een oprechte reverentie toe, de les te laten lezen en mij in een hoek te laten sturen.

Wat de toelag van die liberale heeren zij, of zij in de relatie tusschen U en mij een wig willen drijven dan wel of zij door bij voorbaat de betekenis van onze onderlinge discussie op te blazen willen probeeren mij van een opeulhartig antwoord te doen afzien, of dat hier meer resistentie dan taktiek hun partien speelt, kan onbeslist blijven.

In elk geval laat ik mij door hun geschrijf geen voetstap zijwaarts afleiden van den weg, dien ik besloot te gaan.

Mijn dankbaarheid jegens U mag en wil ik niet verzwijgen.

Dankbaar ben ik, dat Gij nogmaals uitdrukkelijk verzekerdet: „Ook in den strijd zelf, dien ge met Dr. van der Vaart Smit voert over den vroegdoop, sta ik geheel aan uw zijde“. Voor mij was die verzekering niet zoozeer noodig. Ook voor de meer dan overgroote meerderheid in onze kerken niet. Toch stuitte ik laatst ergens op een uiting, welke ten deze nog mogelijkheid van twijfel open liet. Een bewijs, hoe men schier nooit te duidelijk kan zijn. Te meer reden is er voor dankbaarheid over deze eenstemmigheid tusschen U en mij, omdat dit toch de hoofdzak was en bleef en is in het bekende geschil. Wel zijn door uitermate sterk en uitsluitend te reageren op bijkomstige dingen de gedachten van deze hoofdzak eenigszins afgeleid. Doch zooals Gij weet heb ik dadelijk, toen ik dit bemerkte, hoofdzak en bijzaak van elkander gescheiden gehouden. Ik ging door met over de hoofdzak afzonderlijke artikelen te publiceren. Over de bijzaken handelde ik apart en zette ik al spoedig het debat mijnerzijds stop. Tegen dat vermengen van hoofdzak en bijzaken heb ik mij alzo van het begin af ten sterkste verzet. Het is mij aangenaam, dat iemand in de hoofdzak aan mijn zijde staat en desnoods in alle bijzaken van mij verschildt dan omgekeerd.

Dankbaar ben ik ook, dat Gij thans duidelijk laat uitkomen, hoe Gij aan de strijdwijze van Dr. v. d. V. S. tegenover mij volstrekt niet onverdeeld Uw „placet“ wilt hechten. Gij zegt: „Maar dit wil allerminst zeggen — en ik haast me dien indruk bij u weg te nemen — alsof de wijze, waarop Dr. van der Vaart Smit eerst in zijn open brief aan onze kerkeraden en daarna in zijn ingezonden stukken in de liberale pers u aanviel, goedkeur. Beschuldigingen als eeroof, laster, leugen

en dergelijke meer komen bij een dergelijk incident niet te pas en behoorren nog veel minder in liberale bladen tegen een christenbroeder te worden ingebracht, zelfs al zou men zich door hem verongelijkt achten. Zooals ik dit persoonlijk aan Dr. van der Vaart Smit heb geschreven, wil ik dit hier ook openlijk uitspreken, omdat al was er, naar ik meende, wel eenige reden voor zijn klacht, ik toch geen oogenblik den schijn op me wil laden, alsof ik zulk een wijze van polemieken onder broeders toelaatbaar acht“. Gaarne neem ik acte van deze woorden. Ze doen inderdaad op uw oordeel een ander licht vallen. Ik kon het mij ook niet verklaren, dat Gij er anders over denken zoudt. Des te meer welkom is het, dat Gij U thans op zulk een onduidelijke wijze daarover uitsprekt. En ik maak mij sterk, dat, wanneer Gij eens de revue liet passeeren hoe Dr. v. d. V. S. vóór het verzuken van zijn „Open Brief“ als medewerker van de „N. R. Ct.“ tegen mij ageerde, Gij voor een uitspraak van gelijke strekking niet zoudt terugdeinzen. Geloof mij, ik heb er geenerlei vermaak in van U tegenover Dr. v. d. V. S. hierin gelijk te krijgen. Maar ik ben vooral hierom dankbaar, omdat aan de liberale pers weer een reden om U tegen mij uit te spelen, wordt ontnomen.

Dankbaar ben ik niet minder, dat Gij tegen de wijze, waarop Dr. v. d. V. S. zijn medewerkerschap aan de „N. R. Ct.“ vervult, bezwaren hebt en die ook openlijk hebt ontwikkeld. Gij liet het niet bij het éne voorbeeld, dat de „Amsterdamsche Kerkbode“ gaf, Gij voerde „ernstiger voorbeelden“ aan. Misschien hadt Gij het nooit gedacht, maar er werd hier en daar gefluisterd, dat Gij het schutspatonaat over Dr. v. d. V. S. als medewerker van de „N. R. Ct.“ uitoefendte. Natuurlijk was deze bewering al te dwaas. Doch we leven nu eenmaal in een tijd, waarin zelfs dwaze beweringen al te gretig worden geloofd en deswege niet altijd onweersproken mogen blijven. Door Uw publicatie in deze hebt Gij de booze schimmen in de duisternis teruggejaagd.

Dankbaar ben ik, dat Gij aan mijn bede om een eerste corrigendum zijt tegemoet gekomen. Door het voorbeeld van Voetius en Maresius aan te halen, zoo licht Gij toe, wildet Gij uit de historie de waarschuwing doen hooren, hoe gevaarlijk persoonlijk polemieken is. En Gij vervolgde dan: „Wanneer ik daarop volgen liet, dat ik „betreunde, dat nu ook zulk een strijd in onze kerken ontstaan was“, dan bedoelde ik daarmee niet anders dan zulk een persoonlijke polemieken, maar niet dat ik den strijd tusschen u en Dr. van der Vaart Smit op één lijn wilde stellen met den twist tusschen Voetius en Maresius. Wanneer mijn woorden tot die misvatting aanleiding konden geven, wil ik gaarne het misverstand wegnemen“. Ik lees dit met erkentelijkheid. Natuurlijk trok ik Uw goede bedoeling niet in twijfel. Maar de inleiding was hier wat te breed opgezet voor de preek. Wat meer voorkomt.

Dankbaar ben ik, dat Gij de uitdrukking „persoonlijke verbittering“ hebt teruggenomen. Gij schrijft: „Ik wil echter gaarne deze uitdrukking, die, zooals ge schrijft, u persoonlijk getroffen heeft, terugnemen na uwe verzekering, dat „zelfs een worfel van bitterheid jegens Dr. van der Vaart Smit in uw hart niet wordt gevonden“. Mag ik die woorden dan vervangen door wat ge zelf hebt geschreven in uw artikel „Met schoone lei“, dat ge „u gekrenkt voelde door verschillende uitlatingen van Dr. van der Vaart Smit in publicaties en meer nog in particulieren geschriften“ en dat die „gekrentheid“ tot uiting kwam in uw eerste artikel“. Inhoever de psychologische verklaring, welke U in de remplaceerende woorden aan de hand doet, zuiver is, bespreek ik liever niet. Het stemt mij tot voldoening, dat Gij althans het schrijvende „persoonlijke verbittering“ hebt laten vallen.

En wanneer ik dan nu den danktoon tegen een anderen inruil, geschiedt dit niet, omdat hier mijn dank een einde neemt. Ik zou nog eenige redenen kunnen opgeven. Maar, al kan „De Reformatie“ veel copy stuwen, ook dit blad is aan grenzen gebonden. Vandaar ook, dat ik Uw artikelen niet, gelijk een vorig maal, in hun geheel opneem.

Ik kom nu tot dat, waarover ik helaas niet voldaan kan zijn.

Niet voldaan ben ik over enkele uitdrukkingen en voorstellingen in Uw artikelen, welke niet geheel en al onnadeelig zoude kunnen werken. Zoo spreekt Gij b.v. van een inquisitoriale vraag, welke door mij zou zijn gesteld. In het karakter van die vraag tast Gij echter beslist mis. Inquisitie onderstelt immers, dat men op grond van eenig onderzoek iemand wilt aanklagen. Ik schreef echter, dat indien Dr. v. d. V. S., op die bepaalde vraag antwoordde, ik dat aan mijn lezers zou mededeelen en dan naderen uitleg geven. Uitleg geven is toch zeker heel wat anders dan aanklagen? Dr. v. d. V. S. heeft niet geantwoord. Derhalve is de uitleg achterwege gebleven. Dat is alles! Was de Spaansche inkwisitie indertijd zoo mak geweest, zij zou voorzeker geen druppel kwaad bloed hebben gezet. Voorts meent Gij, dat het opschrift boven een van mijn artikelen n.l. „Het masker af“ wel aanstoot moest geven. En Gij beredeneert dit op een manier, waartuit ik — Gij wilt het mij ongetwijfeld ten goede houden —

Uw gewone scherpzinnigheid niet proef. Gij zegt: „men is geen man met een masker voor, omdat men als vaste medewerker aan een blad zijn artikelen niet met zijn naam onderteekent. Ik heb zelf jaren lang aan de „Heraut“ medegewerkt, zonder dat de artikelen onderteekend waren of dit feit aan de lezers was meegedeeld. Eerst toen mijn vader minister werd en men wat ik schreef wel eens op zijn rekening stelde, heeft hij in de „Standaard“ meegedeeld, wie de „redacteur“ van het binnenland“ in de „Heraut“ was en heb ik tot voorkoming van misverstand mijn artikelen onderteekend. Ik zou het als zeer krenkend hebben beschouwd, wanneer men dit in de pers had signaleerd, dat nu het „masker af“ was, en kon daarom volkomen begrijpen, dat Dr. van der Vaart Smit zich aan het opschrift van uw artikel geërgerd heeft“. Maar, hooggeachte Collega, hoe heb ik het nu? Ik kan het heusch wel lijden, dat Gij U met Uw persoon voor Dr. v. d. V. S. plaatst. Doch is Uw vergelijking niet wat ongelukkig uitgevallen? Toen Gij in „De Heraut“ schreeft zonder dat men het officieel wist, deedt Gij dit onder de auspiciën van Uw Vader. Hij nam voor Uw schrijven de verantwoordelijkheid op zich. Dat lag ook geheel in zijn lijn. Immers legde hij den grootsten nadruk op de homogeneiteit ook in onze pers. En toch heeft hij dat standpunt, Gij herinnerdet er zelf reeds aan, niet tot het einde kunnen volhouden. Gij weet, dat er in onzen kring — ik behoef hier slechts den naam van den scherpzienden Dr. J. C. Sikkel te noemen — bezwaren tegen rezen. „De Heraut“ veranderde van koers, natuurlijk omdat zij daarin verbetering zag. Dit bewijst wel, dat wat een politiek blad zich veroorloven kan, aan een kerkelijk blad daarom nog niet wordt toegestaan. Juist wat het kerkelijke aangaat, is ons Gereformeerde volk zóó gevoelig, dat het wil weten, wie het voorlicht Zeker, indien „De Heraut“ op de oude wijze was blijven doorgaan, zou men nog geen recht hebben Uw medewerking anoniem en dus als van een gemaskerde te noemen. Bij een blad, welks redacteuren en medewerkers ten volle homogeen zijn, leent de Redactie zelf haar naam aan den geheelen inhoud. Zoo zie ik ook homogeneiteit tusschen de Redactie van de „N. R. Ct.“ en den eigenlijken redakteur van het „Kerknieuws“ in dit blad. Het liberalisme als politieke richting heeft tot korresponderende geestelijke strooming het modernisme. Ik zal dien redakteur niet kwalificeeren als anoniem. Want zijn naam is die van de „N. R. Ct.“ Maar nu gevoelt Gij toch met mij dat dit voor „Roemsche“, „Gereformeerde“ en andere medewerkers niet geldt. Mag ooit een Gereformeerde medewerker aan een liberale krant als homogeen met dat blad worden aangemerkt? Ook neemt de Kerknieuwsredakteur waarlijk niet wat de Gereformeerde medewerker schrijft voor zijn rekening. Als straks een vrijzinnige medewerker (gelijk onlangs nog in de „N. R. Ct.“ gebeurde) den Gereformeerden aanvalt, stelt de redakteur zelf zich geen partij. En zou dan, wie in een blad, dat principieel tegenover hem staat, als medewerker voorlichting geeft over toestanden in eigen kerk en zijn naam verborgen houdt, geen anoniemus mogen heeten? En wordt anoniemiteit niet steeds met het beeld van het masker aangeduid? Is dat niet een zeer gangbare terminologie? Als ik over den tijd beschikte om uit onze bladen na te gaan, wat deze de laatste jaren over de anoniemiteit hebben geschreven, zou het mij gemakkelijk vallen aan te toonen hoe men zich herhaaldelijk in gelijken zin heeft uitgelaten als ik deed. Als in het geval van Dr. v. d. V. S. de anoniemiteit geen masker is, wanneer is zij het dan wel? Wanneer een anoniemus personen uit eigen kring aanvalt ten aanschouwe van een andersdenkend publiek? Maar dat heeft Dr. v. d. V. S. ook gedaan. Bovendien drukt men door de anoniemiteit bij een masker te vergelijken doorgaans — nog niet eens altijd wel uit het ongewenschte om er zich van te bedienen, maar nooit of te nimmer iets beleedigends. Ten slotte vrees ik, dat Gij aan de uitdrukking „Het masker af“ teveel de betekenis hebt gegeven, welke „ontmaskering“ altoos heeft. Uw fijn taalgevoel zal U echter zeggen, dat tusschen deze beide een breed verschil bestaat. Ook heeft het mij verwonderd, dat ik volgens Uw meening uit den brief, die door Dr. v. d. V. S. aan de Redactie van „De Reformatie“ was gezonden en waarvoor geen opname verzocht was, had moeten overnemen zijn verklaring wanneer en op welke voorwaarden hij dit medewerkerschap aanvaard had. Dr. v. d. V. S. neemt het mij hoogst kwalijk, dat ik er iets uit heb overgenomen. Gij oordeelt: ik had er meer uit moeten overnemen. Indien ik gedaan had, wat Gij nu wenscht, zou Dr. v. d. V. S. nog meer verloornd zijn geweest. Het is hier de oude geschiedenis. Op den ezel zitten mag niet. Er naast, voor of achter loopen ook niet. Ik wil U in gemoede vragen: waar gaan we toch heen, indien we elkander voor zulke gevallen regels voorschrijven? Is het niet beter in deze niets te reglementeeren, maar ook iets aan elkanders vrijheid en wijsheid over te laten? Dat Gij het wellicht anders zoudt hebben getrakteerd kan immers geen motief zijn